

2003 р. // Відомості Верховної Ради України – 2003. – № 27. – Ст. 208.

4. Царенко О. М. Відомча нормотворчість Державної прикордонної служби України: питання удосконалення / О. М. Царенко // Європейські перспективи. – 2015. – № 3. – С. 63-68.

5. Про державний кордон України: Закон України від 4 листопада 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 2. – Ст. 5.

6. Про прикордонний контроль: Закон України від 5 листопада 2009 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 6. – Ст. 46.

7. Положення про орган охорони державного кордону Державної прикордонної служби України: наказ Адміністрації Державної прикордонної служби України від 15 лютого 2005 р. № 116 // Офіційний вісник України – 2005. – № 11 – С. 27.

УДК 59.9:34(043.2)

**Макеєва О.М.**, к.ю.н.,  
Навчально-науковий Юридичний інститут  
**Главінська Е.С.**, студентка,  
Навчально-науковий Гуманітарний інститут,  
Національний авіаційний університет, м. Київ

## **ПСИХОЛОГІЧНА ТЕОРІЯ ПРАВА Л. ПЕТРАЖИЦЬКОГО: ОСНОВНІ ПОГЛЯДИ ТА ІДЕЇ**

Право завжди було невід'ємною частиною життя суспільства, своєрідним способом взаємодії між людьми. Цей феномен є дуже важливим і не менш складним для вивчення, людину завжди цікавило походження, а також причини певних правових закономірностей, які тягнули за собою відповідні наслідки. Юриспруденція, як наука, виникла на основі аналізу багатьох теорій розуміння права, кожна з яких є досить цікавою і заслуговує детального розгляду та вивчення. Однією з досить неординарних і захоплюючих є психологічна теорія права, запропонована Л. Й. Петражицьким, відомим правознавцем, соціологом та філософом. Незвичність погляду й незначна кількість досліджень цієї концепції зумовлює актуальність вибраної теми.

На думку О. Мережка, що ще до появи фундаментальних робіт професора Л. Петражицького в європейській науці права періодично з'являлися праці, що обґрунтовували право як психологічне явища. Однак лише Л. Петражицькому вдалося сформулювати чітко й адекватне наукове визначення права, створити методологію психологічної школи права і збудувати відповідну систему права. Разом з тим ті праці в європейській науці права, які можна віднести до психологічної школи права, і які з'явилися після теорії Л. Петражицького, так чи інакше несуть на собі відбиток впливу цієї теорії, навіть якщо провадять із нею полеміку

[1, с. 314].

Лев Йосипович Петражицький все життя досліджував право та запропонував розглядати правові явища з точки зору психічних переживань окремого індивіда. Вчений є автором таких відомих праць як «Теорія права і держави в зв'язку з теорією моральності» та «Вступ до вивчення права і моральності. Емоційна психологія».

Вивчаючи безліч праць з психології та соціології, Петражицький сформував дві групи односторонніх психічних переживань: односторонні активні, тобто воля, і пасивні, тобто пізнання та відчуття. Хоча вчений вважає що, наявний і третій тип психічних переживань, які мають одночасно двосторонній характер, пасивний і активний. Це, так звані, емоції. Право - це душевне переживання людини, психічне явище. Норма - це психічна діяльність людини. Право існує лише тоді, коли люди переживають його як право. Якщо явище не переживається як право, це означає, що права немає [2, с. 74].

Емоціям мислитель надавав надзвичайно велику роль у житті людини, стверджуючи, що вони керують нашим тілом і психікою, викликають певні тілорухи, уявлення й думки, що весь психофізичний апарат перебудовується залежно від наявності чи відсутності тих чи інших емоцій. Відповідно, емоції - це імпульс, який штовхає людину на певні дії. Отже, дії людини в галузі права також є наслідком впливу емоцій. Емоції спонукають людину до вчинення моральних і правових дій. Звідси впливають два різні види емоцій, які виникають у людини, - правові та моральні. Якщо в результаті душевного переживання у людини виникає відчуття необхідності вчинити якусь дію, бо її хтось від неї вимагатиме, то це - емоції правові. Наприклад, почуття боргу людини, яка позичила гроші, або почуття відповідальності через обов'язок сплатити кредит. Правові емоції філософ називав зобов'язально-вимагальними або імперативно-атрибутивними. На відміну від правових, моральні емоції мають лише імперативний характер. Певна особа спонукається до таких дій відповідно до інших, які їм не належать з боку зобов'язаного.

Крізь призму пізнання психології людини Петражицький пояснював і сутність держави. Зрозуміло, що такі погляди на той час виявилися досить провокаційними, а отже викликали багато критики. Варто уваги те, що найважливішим служінням спільному благу з боку державної влади Л. Петражицький визнавав служіння праву.

Як зазначає А. Атоян, право, що підлягає застосуванню і підтримці з боку держави, учений вважав правом вищого ґатунку й іменував офіційним правом. Право, позбавлене такого значення в державі (наприклад, правозлочинних співтовариств), іменував правом неофіційним і бачив завдання політики права у викорінюванні відповідної правової психіки. Виходячи з психологічного розуміння права, Л. Петражицький стверджував його незалежність від держави, від

можливості зовнішнього примусу, від будь-яких об'єктивних інтересів і суспільних відносин загалом [3, с. 9].

Отже, теорія Л. Петражицького є досить популярною у наш час, коли «правові» дії багатьох держав, а отже, окремих індивідів суперечать нормам права і моралі, що, звичайно вимагає пояснення та вирішення. Тому, розгляд права необхідний саме з точки зору психології, яка допомагає зрозуміти істинні мотиви поведінки людей. Маємо сподівання, що психологічна теорія права ще стане предметом подальших наукових досліджень, оскільки творчий потенціал цієї теорії ще не вичерпано і вона чекає на своїх послідовників у ХХІ столітті.

#### *Література*

1. Мережко О. Психологічний напрям в європейській науці права ХХ століття / О. Мережко // Філософія права і загальна теорія права. – 2013. – № 1. – С. 314-321.

2. Петражицкий Л.И. Теория права и государства в связи с теорией нравственности / Л.И. Петражицкий. – СПб., 1907. – Т 2. – С. 309-656.

3. Атоян О.М. Ідея інтуїтивного права в концепції Л. Петражицького / О.М. Атоян // Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія: Юридичний вісник «Повітряне і космічне право»: зб. наук. праць. – К.: НАУ, 2010. – № 2 (15). – С. 8-11.

УДК 342 (043.2)

**Наливайко Л. Р.**, д.ю.н. професор,  
**Романов М. Ю.**, курсант,  
Дніпропетровський державний університет  
внутрішніх справ, м. Дніпропетровськ

### **ПРОЗОРИСТЬ ЯК ПРИНЦИП ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВЛАДИ**

Актуальність визначеної авторами тематики загострюється в умовах консолідації Українського громадського суспільства з метою стимулювати діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування в нашій державі. Принцип прозорості є одним із ефективних механізмів правової державності, що забезпечує налагодження конструктивного діалогу між владою та громадою.

З точки зору етимологічного походження, прозорим є той, що зрозумілий, ясний, місткий, але з точки зору науки юриспруденції, цей термін в поєднанні із декількома суміжними характеристиками та в умовах функціонування органів влади набуває більш широкого значення.

Власну точку зору з цього приводу має Т. Андрійчук, яка говорить, що прозорість як принцип комунікації органів державної влади з громадськістю є складним феноменом, значення якого виходить за межі